

*Н.М. Гудзенко,
к.е.н., доцент,
Вінницький національний
аграрний університет*

ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «РЕАЛІЗАЦІЯ» ТА «ПРОДАЖ» ПРОДУКЦІЇ В ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ

В статті висвітлена дефініція поняття реалізація та продаж в літературних джерелах. Проведено розмежування між поняттями «продаж» та «реалізація», виділено додаткові витрати на етапах процесу продажу.

Актуальність дослідження. Сучасний період розвитку економіки України характеризується суттєвим розширенням торговельної галузі, що супроводжується посиленням конкуренції на ринку товарів, які пропонуються для продажу, ускладненням господарських зв'язків між торговельним підприємствами, їх контрагентами та споживачами, появою ефективних методів активізації продажу товарів.

Аналіз останніх публікацій по темі дослідження. Питання, пов'язані з трактуванням поняття реалізації та продажу продукції, висвітлювали вітчизняні та зарубіжні вчені. Найбільш ґрунтовно висвітлювали в своїх працях вітчизняні вчені: Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, С.Ф. Голова, В.І. Єфименко, І.В. Жиглей, М.В. Кужельний, В.Г. Линник, В.М. Мурашко, В.М. Пархоменко, Л.К. Сук, В.Я. Савченко, В.В. Сопко та інші. Віддаючи належне науковій та практичній значимості праць вищезгаданих авторів, необхідно відзначити, що певне коло поглядів, пов'язаних з трактуванням поняття реалізації та продажу є не досить сформованим і вимагає їх подальшого розвитку.

Викладення основного матеріалу. Процес виробництва завершується доведенням продукції до споживача. Реалізація продукції – це кінцева стадія кругообігу засобів виробництва на підприємстві, внаслідок чого суб'єкт господарювання отримує виручку в грошовій формі, яка спрямовується на відновлення процесу кругообіг засобів, його безперервне повторення. Тобто реалізація виробленої продукції забезпечує можливість подальшого

відновлення виробничого процесу, здійснення підприємством розрахунків по всім зобов'язанням, а також виявлення фінансових результатів господарської діяльності.

В практичній сфері діяльності суб'єктів підприємницької діяльності між поняттями «реалізація» і «продаж» відмінностей не існує, вони вживаються як синоніми. Проте для кращого розуміння значення процесу реалізації виготовленої продукції для суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних умовах, необхідно дослідити сутність поняття «реалізація» та «продаж» в теорії, які представлені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

**Визначення понять «реалізація» і «продаж»
в літературних джерелах**

<i>Автор</i>	<i>Джерело</i>	<i>Поняття і його значення</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>Термін «Реалізація»</i>		
Бутинець Ф.Ф.	[1, С. 212]	Процес реалізації (продажу) – це сукупність господарських операцій, пов'язаних з продажем продукції (товарів, робіт, послуг) споживачам
Бутинець Ф.Ф.	[2, С. 154]	Реалізація – перетворення майна на грошові кошти. Реалізація продукції є завершальним етапом обороту господарських засобів, в результаті якого виготовлена підприємством (постачальником) продукція продається іншому підприємству (покупцю) за встановлену плату. В результаті реалізації відбувається перетворення товарної форми продукту на грошову
Гончаров С.М.	[3, С. 221]	Реалізація – 1) продаж вироблених або закуплених товарів, що супроводжується отриманням грошового вибору; 2) – виконання плану, отримання результату; Реалізація продукції – відпуск товарів і одержання за них грошової оплати
Загородній А. Г.	[5, С. 754]	Реалізація – продаж вироблених чи перепробуваних товарів і послуг з одержанням грошового вибору
Осовська Г. В.	[4, С. 262]	Реалізація – здійснення намеченого плану, програми, проекту; - реалізація продукції і одержання оплати за неї; - перетворення майна, товару або цінних паперів на гроші
<i>Термін «Продаж»</i>		
Бутинець Ф. Ф.	[2, С. 147]	Продаж – будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, поставки, іншими цивільно-правовими договорами, що передбачають передачу прав власності на такі товари за плату або компенсацію, незалежно від строків її представлення, а також операцій з безкоштовного надання товарів

Продовження табл. 1.1

1	2	3
Гордієнко К. Д.	[4, С. 245]	Продаж – передача майна однією особою у власність або користування та (або) володіння та (або) у розпорядження іншій особі, зокрема передача згідно з угодами купівлі-продажу, оренди майна, іншими цивільно-правовими угодами, а також у разі заміни одного зобов'язання іншим або зміни умов виконання зобов'язань
Загородній А. Г.	[5, С. 729]	Продаж продукції – передавання права власності на продукцію іншим фізичним і юридичним особам шляхом укладання угод купівлі-продажу чи виміни на певну еквівалентну суму коштів, інших цінностей у матеріальній і нематеріальній формах, боргових зобов'язань у вартісному вираженні
Гончаров С. М.	[3, С. 219]	Продаж – передавання товару іншій особі в обмін на грошову оплату товару, одна з частин угоди купівлі-продажу

Проаналізувавши всі вище зазначені визначення понять «реалізація» та «продаж», що використовуються в літературних джерелах, можна сказати, про існування протиріччя та виділити спільні та відмінні критерії визначення їх сутності. В Таблиці 1.2 і 1.3 систематизовано погляди авторів на поняття «реалізація» та «продаж», відповідно до визначених критеріїв.

Таблиця 1.2

Аналіз критеріїв визначення поняття «реалізація» в літературних джерелах

№ п/п	Характеристика	Продаж продукції (товарів)	Завершальний етап обороту господарських засобів	Сукупність господарських операцій	Виконання плану, програми, проекту	Доведення продукції до споживача	Передача права власності на продукцію	Отримання грошового виторгу	Відображення доходу	Продаж за допомогою демонстрації споживчих властивостей, використання упаковки, політики цін, рекламних матеріалів
	Автор, джерело									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12
1	Бутинець Ф. Ф.	+	+	+	-	+	-	-	-	-
2	Бутинець Ф. Ф.	-	+	-	-	-	+	+	-	-
3	Гончаров С. М.	+	-	-	+	-	-	+	-	-
4	Загородній А. Г.	+	-	-	-	-	-	+	-	-
5	Осовська Г. В.	-	-	-	+	-	-	+	-	-
6	Коноплицький В. А.	+	-	+	-	-	-	-	-	+
7	Швець В. Г.	+	+	+	-	+	-	-	-	-
8	Лайко П. А., Ляшенко Ю. І	-	+	-	-	+	-	-	-	+

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12
9	Хендріксен Е. С., Ван Бред М. Ф.	-	-	-	-	-	+	+	+	-
10	Саблук П. Т., Дем'яненко М. Я.	-	-	+	-	-	+	+	-	-
11	Бернстайн Л.А.	+	-	-	-	-	-	+	-	-
12	Ентони Р.	+	-	-	-	-	-	-	+	-
13	Сук П. Л.	+	+	+	-	+	-	+	-	-
14	Бабченко Н. М.	+	-	+	-	-	-	-	-	-
15	Бірюкова О.	+	-	-	-	-	+	-	-	-
	Разом	10	5	6	2	4	4	8	2	2

Серед виділених критеріїв представлених в Таблиці 1.2., найчастіше для визначення сутності категорії «реалізація» використовуються поняття «продаж», проте лише у двох випадках використовується як синонім. В більшій половині випадків – передбачається отримання грошового виторгу за продукцію та представлення процесу реалізації через сукупність господарських операцій, що здійснюються суб'єктом господарювання. Також окремі автори, при поданні визначення, приділяють увагу тому, що це є завершальним етапом обороту господарських засобів та способом доведення виготовленої продукції до покупця або споживача безпосередньо. А також лише чотири автори акцептують увагу на тому, що в процесі реалізації відбувається передача права власності на виготовлену продукцію іншій стороні. Серед виділених критеріїв, найменше авторів схиляються до думки, що процес реалізації продукції передбачає виконання заздалегідь визначеного плану, програми, проекту, використання маркетингу для просування продукції та з точки зору концепції доходу.

Дані Таблиці 1.1 і 1.3 дають підстави відмітити, що такі автори як Бутинець Ф. Ф., Гончаров С. М., Загородній А. Г., Коноплицький В. А., Швець В. Г., Бернстайн Л. А., Ентони Р., Сук П. Л., Бабченко Н. М., Бірюкова О. ототожнюють або безпосередньо пов'язують визначення поняття «реалізація» з «продажем» продукції. Це пов'язано з тим, що поняття «продаж» в основному розглядається як одна з частин угоди (договору) купівлі-продажу, що передбачає передачу права власності на виготовлену продукцію в обмін на грошову оплату.

Таблиця 1.3

**Аналіз критеріїв визначення поняття «продаж»
в літературних джерелах**

№ п/п	Характеристика Автор, джерело	Одна з частин угоди «купівлі- продажу»	Передача майна (товару)	Передача права власності	Передача іншій особі	Обмін на грошову оплату	Інша компенсація вартості товару	Безкоштовне надання товару	Передача у користування, володіння, розпорядження, оренда
1	Бутинець Ф. Ф.	+	-	+	-	-	+	+	-
2	Гончаров С. М.	+	+	-	+	+	-	-	-
3	Гордієнко К. Д.	-	+	+	+	-	-	-	+
4	Загородній А.Г.	+	-	+	+	+	+	-	-
5	Економічна енциклопедія	+	+	-	+	+	-	-	-
Разом	4	3	3	4	3	2	1	1	

Проте також не можна залишити поза увагою й іншу частину визначення терміну «продаж», що не є характерною для поняття «реалізація». А саме: «... здійснюється за договорами поставки, оренди майна, іншими цивільно-правовими договорами, що передбачають передачу у власність або користування та (або) володіння та (або) у розпорядження іншій особі товарів за плату або компенсацію, незалежно від строків її представлення, а також операцій з безкоштовного надання товарів та у разі заміни одного зобов'язання іншим або зміни умов виконання зобов'язань».

Висновки та пропозиції. Процес реалізації виготовленої продукції є завершальним етапом кругообігу засобів виробництва та має на меті одержання максимального доходу (виручки) від реалізації, що є основним шляхом надходження грошових коштів та забезпечує продовження діяльності підприємства. Процес реалізації охоплює велику кількість господарських операцій, пов'язаних із збутом і продажем продукції. Для великих підприємств також важливу роль відіграє договірний процес. Тому як саме від передбачених в укладеному між підприємством виробником (продавцем) та покупцями і замовниками договорі момент передачі права власності впливає на момент визнання доходу від реалізації готової продукції в бухгалтерському та податковому обліку.

Розглянувши теоретико-економічне поняття реалізації та продажу, що використовуються в літературних джерелах та нормативно-правових актах, ми спостерігаємо розбіжності в поглядах. А також виділивши спільні та відмінні критерії даних понять, вважаємо доцільним розмежувати їх, а не сприймати як синоніми. На нашу думку «продаж» має більш широке значення і включає в себе більш вузьке поняття «реалізація». Систематизувавши проведені дослідження, пропонуємо власні визначення:

Продаж – це передача майна однією особою у власність або користування та (або) володіння та (або) у розпорядження іншій особі, зокрема передача згідно з угодами купівлі-продажу, оренди майна, іншими цивільно-правовими угодами за плату або іншу компенсацію, а також операцій з безкоштовного надання товарів та у разі заміни одного зобов'язання іншим або зміни умов виконання зобов'язань поставки.

Реалізація – це сукупність господарських операцій з продажу виготовленої продукції, які передбачають передачу права власності на продукцію споживачам та отримання грошової виручки.

У результаті процесу реалізації виявляється суспільна корисність виробленого продукту, його відповідність вимогам покупця, замовника або ринку; шляхом зіставлення доходів і витрат підприємства обчислюється фінансовий результат. Реалізація продукції, товарів, робіт, послуг є найважливішим джерелом доходів не тільки підприємства, а й формує прибуткову частину бюджету держави як об'єкт оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. [для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл.] / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинець. - [3-є вид, перероб. і доп.]. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 444 с.
2. Бухгалтерський словник / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 224 с.

3. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста/ С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір, за ред. проф. С. М. Гончарова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
4. Гордієнко К. Д. Економічний тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки / К. Д. Гордієнко. - [2-е вид, перероб. і доп.]. – К.: КНТ, 2007. – 360 с.
5. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
6. Осовська Г. В. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К.: Кондор, 2007. – 358 с.